

میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی خوش قدیم - بدون رقم و تاریخ
تحریر . (قرن ۹) (شماره ۳۱۹)

نسخه با احتمال قوی در زمان حیات مؤلف و شاید در همان سال
تالیف که سال ۸۶۸ است کتاب شده .

نسخه در آغاز کتاب عنوان « کلیات مولود حضرت سید المرسلین
و در پایان هر قسمت عنوان « بیان حقایق احوال المصطفی » را دارد
و چنین منقسم شده است :

قسم اول ، مصباح الارواح - قسم نانی ، احکام المحبین - قسم
ثالث ، نهائنه الحکمة - قسم رابع ، برایتها المحبته - قسم خامس هدايته المعرفة
سادس ، فتح الابواب - قسم سابع ، شرح الواصلین - قسم ثامن ،
مهرا فروز - قسم تاسع ، مرآت الافراد .
قسم ثامن ساقط است .

آغاز : « بسم الله الرحمن الرحيم . ای طالب انوار اسرار و معانی و
جویای تجلیات ظاهر و باطن و مستسقی و تشنه زلال عشق و نگران
طریق شهر سنان عقل بک لحظه بیدار باش و معنی الله نور السموات
والارض . . . در ذکر مولود حضرت سید و ولد آدم و سلطان عالم و آفتاب
گیتی فرور اول ، خلق اله نوری ، بشنو و نظر در حقیقت اول ، خلق الله
العقل ، کن و بدانکه ابن نورست که پرورش می باید و لباس عقل
می پوشد و سر از درجه محبت بدر میکند . شرح این کلمات در میر و روش
نور حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و علی آله وسلم گفته شود . انشاء الله
تعالی گوش بنظم دار . و السلام . »

شعنه دل میل صحرا می کند ترک مستن فکر غوغا می کند»

بانان قسم اول مصباح الارواح :

« بعد از آن مصباح روح عاشقان
سعله افروز درین مشکات جان

زانکه بی مصباح نعمابد جمال
 ذکر نور مصطفی در منزلات
 مانده پدده روز از ماه صفر
 هشت سال و شصت سال و هشتصد
 کابن حقیقت پرده صورت درند
 در نمی گنجد کنون صرف و کلام
 حسن خوبان درجه بین بی مثال
 فاش بنمودم درین ذات و صفات
 کابن فلک گردید باشمس و فمر
 رفته بود از هجرت شاه رصید
 دل بند و پیوست و جان باجان رسید
 زانکه عشق صرف آمد و السلام

«تم القسم الاول من بیان حقائق احوال سید المرسلین صلی الله علیه
 وآله وقد سمي بمصباح الارواح وینلوه القسم الثاني المسمی باحكام المحبین
 انشاء الله تعالی والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله وسلم .»
 بیان کتاب :

«جمالی ندارد سر گفت و گو که مشغول بارست و جام و سپو»
 «والحمد لله رب العالمین والصلوة علی حبیبه محمد و علی آل محمد وسلم
 (نسخه شماره ۲۱۰ نیز مراجعه شود)

نسخه بسال ۱۱۳۲ در تملک اسمعیل عاصم چلبی زاده بوده و
 بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است و در حاشیه صفحه
 اول مهر او را دارد .

(۵۱۷)

۱۵

پیر جمالی اردستانی

باندازه ۱۱۰ x ۱۷۲ - جلد میشن چگری نرنج و نیمترنج و گوته
 ضربی مذهب، اندرون نیماج برناکی نرنج و گوشه سوخت معرق زمینه
 فیروزه‌ای عالی - کاغذ بغدادی نبانی جدول زرین - عنوانها زر و
 سنگرف - دو صفحه اول سن و حاشیه مذهب برصع عالی که در میان

هر صفحه چهار سطر از آغاز کتاب نوشته شده و بین سطور هفته اندازی مذهب است و در چهار کتیبه پیشانی و ذیل روی متن زر رقاع خوش سفیداب تحریردار نوشته شده است : « نعمت الجیب » « علیه اسلام » « محبتہ الغریب » « بوجه الهام - دو سطر لوح کوچک مذهب مرصع عالی - ۶۸۰ صفحه ۲ هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت ۶۲ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت متوسط قدیم - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۹) . (شماره ۲۵۹) کتاب مشتمل است بر : قسم خامس از « کلیات مولود حضرت رسول » یا « بیان حقایق احوال المصطفی » - غزلیات و نعوت مصطفی - انتخاب قسم سادس (فتح الابواب) - حکایت منظوم از کتاب کنزالدقایق - « چند قصیده و ترجیع بند و غزلیات - رساله منظوم « سیف اله » اشارت بمعنی چه بیت از ابیات گلشن راز » مستزادات - رباعیات قسم خامس کتاب هدایتہ المعرفة .

آغاز :

« ای ظلیکار و یار مسکینان وی نگهدار بار مسکینان »
 « شکر کن ای دل که در جان حبیب یافت انعام این هدایات غریب »
 « تم القسم الخامس من حقایق احوال المصطفی صلی الله علیه وآله وسلم و قد سمي هذا القسم بهدایتہ المعرفة و تتلوه القسم السادس المسمى بفتح الابواب انشاء الله تعالى . . . والصلوة »

نسخه از کتابخانه سلطان بایزیدین سلطان محمد فاتح عثمانی بوده و در صفحه ۲۱۶ نوشته است : « کتاب حقایق النبی صاحبہ السلطان بایزیدین محمد خان فهد ملکه » بسال ۱۱۶۲ در تملک چلبی زاده اسمعیل عاصم بیگ ترک درآمده و بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است و در حاشیه صفحه اول مهر او را دارد .

(رجوع شود بنسخه شماره ۲۱۰)

شماره	۲۰۴	سلامان و ایسال	رقم محمد این کاتب بک
		جلد روغنی ممتاز	شماره ۲۰۳
	۲۱۲	کلیات بخط ظهوری	
	۲۱۴	»	» ۹۴۷۲
	۲۱۶	سبعه جننی بخط جلال الدین محمودین فیروزبخت حسین	
	۹۷۶		۲۲۰
	۲۱۷	»	»
	۲۱۸	»	رقم محمد رفیعا ۱۲۲۹۷

(۵۱۸)

جامی (ابوالبرکات نورالدین عبدالرحمن بن احمد بن محمد جامی)

(۸۹۸۰ م)

باندازه ۲۴۵ × ۳۵۸ - جلد تیماج سرخ ترنج و سرترنج و گوشه متگنه چادید - کاغذ بخارائی زرین - عنوانها بخط رفیع خوش بنلم زر و ترنج و لاجورد و سنگرف بسنت صفحه اول یک شمسه مذهب خوش فهرست مندرجات کلیات در ترنجهای کوچک بسفیداب روی متن زر نوشته شده است - سی و نه سرلوح و سرفصل مذهب سرصع خوش که عنوان هر کتاب بخط رفیع بقلمهای الوان در کتیبه نوشته شده - ۱۹۷۲ صفحه هر صفحه در ابتدای کتاب ۲۷ و در آخر ۲۵ سطر ، هر سطر دو بیست . ۱۵۰ میلیمتر - خط تسنعلیق کتاب جننی منوسط - رقم ظهوری - تاریخ تحریر سال ۸۹۸ - ۹۰۲ . (شماره ۲۲۸)

نسخه منسل است بر : (عواهد النبوة لنقوبنه البقین اهل الفتوة

۲) نفعات الانس من حضرات القدس - ۳) نقد النصوص فی شرح نقش الفصوص (شرح مخصوص بحکم ابن العربی) - ۴) اشعته اللمعات - ۵) رساله فی الوجود (عربی) ۶) رساله ذکر خواجه بهاء الدین نقشبند - ۷) ترجمه منظوم چهل حدیث - ۸) شرح حدیث منقول از ابی زرعقیلی ۹) شرح دو بیت از مثنوی مولانا (عشق جزائنی و ساجزنی نه ایم . .) ۱۰) شرح بیت: ز دریای شهادت چون نهنگ او بر آرد سر تیمم فرض گردد نوح را در وقت طوفانش ، از امیر خسرو دهلوی ۱۱) سخنان خواجه محمد پارسای بخاری - ۱۲) بیان مناسک حج و عمره و آداب زیارت روضه نبوی - ۱۳) رساله منظوم صرف عربی - ۱۴) رساله در موسیقی - ۱۵) لواطح - ۱۶) رساله کبیر معما - ۱۷) رساله متوسط معما - ۱۸) رساله صغیر معما - ۱۹) رساله منظوم معما - ۲۰) رساله فی تحقیق مذهب الصوفیه و المتکلمین و الحكماء و المتقدمین (عربی) - ۲۱) شرح قصیده تائیه فارضیه (مسمی نظم الدر) - ۲۲) شرح قصیده میمیه فارضیه (خمیه) ۲۳) رساله عروض - ۲۴) منشآت ۲۵) بهارستان - ۲۶) مثنوی سلمان و ابرار - ۲۷) دفتر اول سلسله الذهب - ۲۸) دفتر ثانی سلسله الذهب ۲۹) دفتر ثالث سلسله الذهب - ۳۰) مثنوی تحفه الاحرار ۳۱) مثنوی سجده الابرار ۳۲) مثنوی یوسف و زلیخا - ۳۳) مثنوی لینی و مجنون ۳۴) مثنوی خرد نامه اسکندری - ۳۵) دیوان قصاید با مقدمه منشور ۳۶) دیوان غزلیات اول () - ۳۷) دیوان ثانی () با مقدمه منشور - ۳۸) دیوان ثالث () .

آغاز: «الحمد لله الذي ارسل رسلا . . اما بعد نموده می آید که نخستین و کنی از ارکان اسلام ، اقرار بکلمه شهادت است»
 پایان دیوان ثانی :

دامان امید را ز مقصد بریافت در پی روی تو تا قدم زد دل من

«تمت الكتاب بعون الملك الوهاب» تم. کتبه ظهوری

پایان کتاب :

«عوش من ازان دو حرف مد هوش شدست

مد هوش تر از رفتن چه غم

«تمت الكتاب بعون الملك الوهاب بتاريخ شوال سنه اثني وتسعمائة

کتاب نسخه و تاریخ تحریر آن ابهام و پیچیدگی دارد، باین معنی که در پایان نسخه تاریخ تحریر مصرحاً سال ۹۰۲ ضبط شده است (یعنی پنج سال پس از مرگ جامی . متوفی سال ۸۹۸) در حالیکه در پایان رساله لوائح کاتب نوشته است: «تم تسويد اللوائح من مصنفات صاحب الاقران نور الملة والدين مولانا نور الدين عبدالرحمن جامي سلمه الله تعالى وجوده الشريفه الى يوم القيام . . .» که منجزاً معلوم میشود در آن هنگام جامی در قید حیات بوده است . در پایان رساله موسیقی آمده است :

وتيسير ذلك الاتمام في غرة رجب العرجب سنه تسعين وثمانمائة» که تاریخ اتمام تالیف است ، ولی در دنبال دارد : «تمت الرسالة المشرفة ناقلاً عن نسخه الاصل بعون الله وتوفيقه» و در پایان رساله وجود : فی اواسط شوال سنه ۸۹۸ بتحریر پیوست ، اللهم اغفر لکاتبه ولمن نظر» و در پایان اشعنه اللغات که قبل از رساله وجود تصحیف شده است : «تمت هذا الكتاب بعون الملك الوهاب فی شهر محرم الحرام سنه اثني وتسعمائة»

و از مجموع این نکات استنباط میشود که کتابت این نسخه بکر از قبل از سال ۸۹۸ یعنی زمان حیات جامی شروع شده و بسال ۹۰۲ بپایان رسیده و اگر سال کتابت ۹۰۲ بیش از سال ۸۹۸ چنانگرفته از این روست که رساله ها و کتابها و دیوانها و مثنویهای مختلف بدون

رعایت ترتیب جداگانه کتابت شده و بعد هنگام تجلید رعایت ترتیب کتابت نشده باشد .

بهر صورت چون نسخه در حدود زبان جامی و بدست ظهوری کتابت شده و جامع عموم آثار جامی است اهمیت خاص دارد .

صفحات ۱۶۸ ، ۱۹۴ ، ۳۸۱ ، ۹۱۱ ، ۶۸۱ ، ۷۰۳ دوبار شمارش شده و صفحه ۳۸۱ شمارش نشده است .

بسال ۱۲۹۷ از ورثه ظهیرمیرزا مؤیدالدوله برای کتابخانه خریداری شده است .

(۱) بنا به تتبع آقای احمد گلچین معانی ابن ظهوری روسی شاعر معاصر جامی است که مشهور نیست و نقطه سه غزل از او در «تجلیه الجیب» فخری هروی نقل شده است .

(۵۱۹)

کلیات

جامی

باندازه ۲۲ × ۳۴۸ - جلد تیماج یشمی جدول منگنه مذهب جدید - کاغذ سمرقندی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - پشت صفحه اول متن کتاب یک شمس مذهب مرصع عالی - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع عالی که در میان هر صفحه هشت سطر از آغاز کتاب نوشته شده و بین سطور لاجورد و منقش مجربزر است - شانزده سطر مذهب مرصع عالی - در دو صفحه اول مثنوی بوسف و زلیخا در حاشیه هر صفحه چهار تریج مذهب مرصع لاجوردی دارد - ۱۸۲۵ صفحه هر صفحه ۹ سطر ، هر سطر دو بیست و ۱۶ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت

متوسط - رقم خواجه خواوندین میرک - تاریخ تحریر ۹۹۴ - ۹۹۹ .
(شماره ۳ . ۴۳)

نسخه مشتمل است بر : (۱) فهرست عناوین و اعلام صفحات الانس (قبل از شروع متن) - (۲) صفحات الانس - (۳) دیوان اول - (۴) دیوان ثانی (۵) دیوان ثالث (۶) تحفه الاحرار - (۷) سبحة الابراز - (۸) یوست و زلیخا (۹) اسکندرنامه - (۱۰) لیلی و معنون - (۱۱) سلمان و ابسال - (۱۲) دفتر اول سلسله الذهب - (۱۳) دفتر دوم سلسله الذهب - (۱۴) دفتر سوم سلسله الذهب - (۱۵) بهارستان - (۱۶) شرح قصص الحکم (نقد القصص فی شرح نقش القصص) - (۱۷) لوابح - (۱۸) شرح فصيده سيميه فارسيه اشعار متن : « الحمد لله الذي جعل مراتب قلوب اوليائه »
بیاين صفحات الانس :

« از هجرت خير بشرو فخر انام دره سنجيد و هتسا دو سيم گشت تمام »
« تمت الكتاب بعون الملك الوهاب تحریر آسنه ۹۹۹ . »
پایان دیوان دوم :

« چه خوش باشد که در کاشانه غم دو همدم درد دل گویند با هم »
« تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب ببلده محفوظه سمرقند در موضع باغ میدان در تاریخ نهصد و نود و پنج با تمام رسید . کتبه العبد المذنب الفقير الحقير خواجه خواوندین میرک . »
پایان اسکندرنامه :

« تمت الكتاب بعون الملك الوهاب ببلده المحفوظة السمرقند در تاریخ نهصد و نود و چهار با تمام رسید . کتبه العبد الفقير الحقير خواجه خواوندین میرک باغ میدانی . »
پایان نسخه :

« وان لحظه که شد تمام آورد بدر »

تاریخ مه و سال وی از شهر صفر ۹۷۶

از صفحه ۱۲۱۲ تا ۳۰۲ : نسخه بخط دیگر و روی کاغذ دیگری نوشته شده است ولی جاوید نیست و در حدود تاریخ کتاب اصل نسخه است - صفحه ۱۷۵۲ بیاض مانده است - دو سطر یکی قبل از صفحه ۱۳۶ و یکی پیش از صفحه ۲۸۸ بنظر رسید .

تاریخ سال ۱۲۷۹ بکتابخانه مظفرالدین شاه هنگام ولیعهدی او در تبریز وارد شده و در حاشیه صفحه دوم مهر ولیعهدی او است .

(۵۲ .)

۱۳

جامی

باندازه ۲۳۰ x ۳۵۰ - جلد میشن تریاکی ترنج و سر ترنج و گوشه و حاشیه و متن ضربی عالی، اندرون تیماج مشکلی ضربی طلاپوش ترنج و گوشه و حاشیه سوخت معرق طلاپوش زمینه نارنجی و لاجوردی سبزرفسوده - کاغذ بخارانی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - دو صفحه اول دو شمه مذهب مرصع خوش که در ترنجهای کوچک آن روی متن زرنام جامی با القاب و عناوین کتابهای کلیات بخط ثلث خوش بسفیداب نوشته شده و متن دو صفحه بوته اندازی مذهب است - دو صفحه اول متن کتاب متن و حاشیه مذهب مرصع عالی که در میان هر صفحه روی متن زرینخط رفاع بسفیداب هشت سطر از دیباچه کلیات نوشته شده و در چهار کتبه در پیشانی و ذیل دو صفحه چهار مصراع : « قصه شهرت نبود جامی . . » بهمان خط نوشته شده - بیت و دوسرلوح مذهب مرصع عالی که در کتبه هر یک روی زر عنوان هر کتاب بخط رفاع عالی نوشته شده است ۱۰۲۸ صفحه ، هر صفحه ۲۷ سطر (در نیمه اول کتاب) و ۲۵ سطر (در نیمه دوم) ، هر سطر دویست ۱۳۲ میلیمتر - بدون رقب - تاریخ تحریر سال ۹۸۶ (۹۸۳ ؟) (شماره ۹۴۷۲)

این مجلد مشتمل است بر: ۱) تنقیح الاحرار - ۲) سبحة الايراز - ۳) يوسف و زليخا - ۴) لیلی و مجنون - ۵) دفتر اول سلسله الذهب - ۶) دفتر ثانی سلسله الذهب - ۷) دفتر ثالث سلسله الذهب - ۸) خردنامه اسکندری - ۹) سلمان و ایصال - ۱۰) دیوان اول (مقدمه منشور و قصاید و غزلیات) - ۱۱) دیوان ثانی (مقدمه و قصاید و غزلیات) - ۱۲) دیوان ثالث (مقدمه و قصاید و غزلیات) - ۱۳) منشآت - ۱۴) بهارسان - ۱۵) رساله اول معنی - ۱۶) رساله ثانی معنی - ۱۷) رساله ثالث معنی - ۱۸) رساله عروض - ۱۹) رساله قافیه - ۲۰) رساله سوسیفی .

آغاز: حمدی که لوایح اشعه لمعات معرفتش ...

پایان رساله ثالث معنی: «تحریر آفی آخر شهر صفر ختم بالخیر و لظفر ۹۸۶ الحمد لله رب العالمین»

پایان رساله قافیه: «تمت الرسالة فی علم القوافی بعون الملك الوافی، تحریر آفی ۵ شهر ربیع الشانی ۹۸۶»

پایان کتیب: «اینست بیان آنچه از اصل و فروع این فن میسر شد و اله ... تحریراً فی خامس عشر شهر شعبان المنظم منه ثلث و ثمانین و تسعمائة فی الهجرة المصطفویة النبویة» که بنظر میسرسد بجای «ست» کاتب انبیاها «ثلث» نوشته باشد .

نسخه در تاریخ سال ۱۲۳۰ متعلق به محمود میرزا فرزند فتحعلیشاه بوده و در آن هنگام میرزا محمد شفیق صدر اعظم سربل شاهزاده بوده و کتاب را میرزا شفیق برای او ضبط کرده است . پشت صفحه اول و آخر این مطالب ثبت و بمره های متعدد محمود میرزا است - سال ۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول حقه الاحرار سهر او هست .

(به نسخه شماره ۲۱۴ نیز مراجعه شود)

جامی

بانداز ۲۲۵ × ۳۶ - جلد تیماج بشمی ساده - کاغذ بخارائی
 جدول زرین - عنوانها بشنگرف - دو صفحه اول بشرح مجلد اول - دو صفحه
 دو بشرح مجلد اول ولی بخط نستعلیق و هفت سطر) - بیت ودوسر لوح
 مذهب مرصع بشرح مجلد اول - ۱۳۱۱ صفحه ۲ هر صفحه ۲۵ سطر
 هر سطر ۱۳۲ میلیمتر - بدون رقم - تاریخ تحریر ۹۸۲ - (م) (شماره
 ۲۲۹۴ این مجلد مشتمل است بر آثار منثور جامی بدینقرار: ۱) تفسیر
 فاتحه الكتاب (عربی) - ۲) چهل حدیث نبوی با ترجمه فارسی منظوم
 ۳) متامکحج - ۴) شواهد النبوة ۵) نفعات الانس من حضرات القدس
 ۶) نقد النصوص (شرح نصوص الحكم) (عربی) - ۷) نقد الفصوص (فارسی
 ۸) اشعة اللمعات - ۹) شرح قصیده میمیه فارسیه (عربی) - ۱۰) شرح
 قصیده نائیه فارسیه (نظم الدر) - ۱۱) شرح رباعیات در وحدت وجود
 ۱۲) نوايح - ۱۳) شرح بیت اول مثنوی (در بیان معنی فی) - ۱۴) شرح
 معنی بیس: « زدریای شهادت... » امیر خسرو دهلوی ۱۵) شرح حدیث
 عماسه - ۱۶) رساله لآله الاله « - ۱۷) حاشیه القدسیه (حاشیه بر
 بعضی نالیفات خواجه محمد بارسا) - ۱۸) رساله طریق واجب - ۱۹) رساله
 فی تحقیق مذهب الصوفیه والمنکلمین والحکماء المتقدمین (عربی) - ۲۰)
 رساله وجودیه (عربی) - ۲۱) فواید وافیة بحل مشکلات الکانیه (تالیف
 ابن حاجب) (عربی - ۲۲) رساله صرف .

آغاز: مانند نسخه مجلد اول

بیان شواهد النبوة « الحمد لله رب العالمین... ۹۸۳ »

آغاز نقد النصوص (عربی) « الحمد لله الذي زين خواتم قلوب اولى
 اللهم بقصووص لنصوص الحكم... اما بعد فاعلم ان الحكم الفايضه...
 الاظهر كتاب فصووص الحكم بجملة ما فيه من الحكم والاسرار و دفعة
 واحدة على قلب الشيخ الكاسل المكمل محسن الملة والدين ابى عبد الله محمد بن
 على المعروف بابن العربى الطائى الحاتمى الاندلسى قدس الله تعالى روحه و
 وكثر من عنده فتوجه ثم انى كنت برهنه من الزمان مشغوقا مطابعتة مشغولا
 بمذاكرته... »

پایان نقد النصوص (عربی) «... وهوىهدى السبيل اليه وينصب الدليل
 عليه . لقد وقع الفراغ عن فك ختام هذه الفصوص وكشف ابهام هذه النصوص
 العبد المتذل... عبدالرحمن احمد الجامى . . شرة جمادى اولالى
 المنتظمة فى سلك شهورست وتسمعين وثمانمائه... تحرير فى خامس عشر
 شهر جمادى الاخر ٩٨٢ »

آغاز نقد النصوص (فارسى) « الحمد لله الذى جعل صغايح
 قلوب ذوى الهمم قابلة لنقش فصوص الحكم... اين كلمه چندست
 از نصوص ارباب فصوص كه در شرح معانى نقش الفصوص
 كه شيخ كامل مكمل... بحى الحق والملة والدين محمد بن
 على العربى قدس الله تعالى سره و اعلى ذكره از كتاب فصوص الحكم
 كه خاتم مصنفات ويست اختصار فرموده است... در قيد كتابت
 آورده مى آيد... »

پایان نقد الفصوص (فارسى) «... فارغ شد ازین قوايد
 و نظم این قوايد نای شکسته زاویه تحول و گم نامى عبدالرحمن بن
 احمد الجامى... »

نامش بر ناقدان این فن زان نقد نصوص شد معین
 لیوست زحمن سعى افلام در هشتصد و شصت و سه با تمام

.....تحریراً فی ۷ شهر شوال شوال سنه ثمانین و تسعمائة

من الهجرة النبوية المصطفوية . «

بایان رساله وجود : « تحریراً فی شهر ۶ جمادی الاول سنه ۹۷۰ »
پایان نسخه :

« تمت [الرساله] فی العرف من تعانیف مولانا عبدالرحمان
الجامی غفرالله له ولجميع المؤمنين والمؤمنات بعون الله وحسن توفيقه »
چنانکه گذشت این مجلد با مجلد اول آن بکک دوره کامل
کلیات جامی است که کاتب واحد و تزئینات مشابه دارد و تصاریف
روزگار مدنی آندورا از یکدیگر جدا ساخته و دوباره در یک کتابخانه
فراهم آورده است .

نسخه در کتابخانه سلاطین صفوی بوده و در تاریخ های ۱۱۰۵

و ۱۱۱۵ و ۱۱۲۰ و نیز در تاریخهای ۱۱۵۱ و ۱۱۶۱ و ۱۱۶۲

از عرض گذشته است - در تاریخ سال ۱۱۹۷ از ورثه طهماسب میرزا
مؤید الدوله برای کتابخانه خریداری شده است .

(۵۲۰)

نمونه

جامی

باندازه ۱۵۷ x ۲۳۰ - جلد تیماج قهوه‌ای ترنج و سر ترنج
و گوشه منگنه لولادار - کاغذ بخارانی نخودی جدول زرین - عنوانها
بخط نسخ متوسط بوتنه و شنگرف و لاجورد - دو صفحه اول هر مشنوی
بین مسطور طلا اندازی - پنج سر لوح مذهب مرصع که در کتیبه هر یک
روی متن زر عنوان آن مشنوی بخط ثلث خوش بسفیداب تحریر دار
نوشته شده است - ۴۲ صفحه ، هر صفحه ۹ سطر ، هر سطر دو بیت
۱۱۰ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت قدیم متوسط - بدون رقم - تاریخ
تحریر سال ۹۰۳ (۹) (شماره ۱۰۱)

نسخه مشتمل است بر مثنویهای: سبحة الابرار - يوسف وزليخا.
لیلی و مجنون - خسرو نامه اسکندری - تحفة الاحرار
آغاز:

«المنته لله که بخون گریختم
بکچند جو غنچه عاقبت بشکفتیم»
بایان خسرو نامه اسکندری:

«تمت فی منتصف ذوالحجة سنة ۹۰۳ . اللهم اغفر لصاحبه
و کاتبه.» و بخط دیگر در دنیاں آن: «وقع الفراغ عن مطالعته من
فاتحته الی خانمه بوم الاربعاء رابع عشر ربيع الاول سنة ۹۷۸ ...»
بایان نسخه:

«بسر حد اتمام رسیده شد ... و اننظام ابن سبحة در ماه تسبیح
و سهر تراویح منتظم در سلک شهر سنه ست و ثمانین و ثمانمائه ...
و سلم نسلیماً کثیراً» نسخه فرسوده و رطوبت دیده و وصالی شده است.
نارویح تحریر نیز محو شده و یادقت سال ۹۰۳ را مینوان خواند .
ناد دانسته‌های سفید در زیر کاغذ جدید که در تعمیر چسبائیده‌اند
پنهان شده است . انتقالی از قصر بلور .

(۵۲۲)

جامی

باندازه ۱۶۵ × ۲۹۵ - جلد پیش سرخ عنایی تریج و سر تریج
برنده ضربی طلاپوش خوش ، اندرون تیماج ساده ساق چناری جدول
مذهب - کاغذ سمرقندی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - دو صفحه
اول متن و حاشیه مذهب مرصع لاجوردی عالی که در وسط هر صفحه
بنج سطر از آغاز متن نسخه نوشته و بین سطور طلا اندازی شده است -
هشت لوح مزدوج مذهب مرصع لاجوردی عالی - در بایان هر مثنوی

آنچه از صفحه بیاض مانده بوته اندازی مذهب شده است و آخر مشنوی دوم در این قسمت بیاض یک لوحه قابسازی مذهب مرصع است که در میانه آن تصویر زن جوانی نقاشی آبرنگ شده است - . . ۶ صفحه هر صفحه ۳۱ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۰۲ میلتر - خط نستعلیق کتابت خفی متوسط - رقم جلال الدین محمود - تاریخ تحریر مالهای ۹۶۳ و ۹۷۸ . (شماره ۲۲۰)

نسخه مشتمل است بر : تحفة الاحرار - سبحة الابرار - سلسلة الذهب دفتر اول - سلسلة الذهب دفتر ثاني - سلسلة الذهب دفتر ثالث يوسف و زليخا - سلامان و ايسال - خسرو نامه اسکندری .

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر و تمم بالخير حامداً لمن جعل جنان كل عارف »

بايان تحفة الاحرار : « تمت كتاب تحفة الاحرار في شهر رمضان المبارك سنة ۹۷۸ ياخر انجاميد . كتبه العبد جلال الدين محمود بن فيروز بخت الحسيني غفر ذنوبه وسرعيوبه »

بايان سلسلة الذهب : « تحريراً في شهر رمضان المبارك سنة ۹۷۶ كاتبه العبد جلال الدين محمود بن فيروز بخت الحسيني غفر ذنوبه »

بايان يوسف و زليخا : « سنة ۹۶۳ »

بايان سلامان و ايسال : « تحريراً في اواسط شهر محرم الحرام سنة ۹۶۳ كاتب العبد المذنب جلال الدين محمود بن فيروز بخت الحسيني غفر ذنوبه »

بايان نسخه :

« كه تا پنبه از گوش و دل بر کشيم همه گوش گرديم و دم در کشيم »

بسال ۱۲۳۲ از عرض فتح‌المیشاه گذشته و نام او در تریلی روی
متن زر در بالای صفحه اول کتاب نوشته شده و بسال ۱۲۹۳ از عرض
ناصرالدین شاه گذشته است و مهر او در بالای صفحه اول است

(۵۲۳)

صیقل

جامی

با اندازه ۱۸۵ x ۳۱۷ جلد تباعج مشکی برنج و جدول سنگ
زمینه سبز کاغذ بخارانی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - دو صفحه اول
اول متن و حاشیه مذهب مرصع خوش که در میان هر صفحه ۲ سطر
از آغاز کتاب نوشته شده و بین سطور طلا اندازی متقش اسب و در
چهار کتیبه بیشانی و ذیل روی متن زر بونه اندازی عنوان کتاب و نام
جامی بخط ثلث خوش بسقیداب تحریر دار نوشته شده - در صفحه
ابتدای هر یک از قسمتهای کتاب بین سطور طلا اندازی - ده سطر
مزدوج مذهب مرصع خوش که در کتیبه هر یک روی متن زر
ثلث عنوان هر قسمت نوشته شده است - ۵۸۲ صفحه ، هر صفحه
۲ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۱۳ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت سطر
بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۰۳۸ (۹) . (شماره ۱ ۲۲) .

نسخه چنین تقسیم شده است: سبحة الابرار با دیباچه مشرق
سبحة الابرار - نخفة الاحرار با دیباچه مشرق - سلسله الذهب دفتر اول
با دیباچه مشرق - سلسله الذهب دفتر نانی - سلسله الذهب دفتر نانی
سلاسان و اسال - خسرو نامه اسکندری - لیلی و مجنون - بوستفان
آغاز:

« المنة لله که بخون گر خفتم نکچند جو غنچه عاقبت یشکم »

پایان خرد نامه اسکندری : تم هذه الكتاب الشريف في يوم
الاثنين شهر شعبان المعظم سنة ثمان و مائة الف [كذا] الهجرية
النبوية والحمد لله رب العالمين . »

پایان کتاب :

« زبانرا گو شمال خامشی ده

که هست از هر چه گویی خامشی به »

« غریق رحمت یزدان کسی باد

که کتاب را بالحمدی کند یاد »

« تمهة الكتاب بعون الله الملك الوهاب والحمد لله رب العالمين .

آمین »

تاریخ تحریر در متن « سنة ثمان و ثلاثين مائة » است که بعداً
یک « الف » نیز در بالای « مائة » نوشته اند و بنظر میرسد که کاتب
بجای « الف » « مائة » نوشته است و تاریخ تحریر یقیناً قرن یازدهم
است نه دوازدهم و تاریخ صحیح باید سال ۱۰۳۸ باشد .

نسخه بسال ۱۲۳۲ از عرض نتجعلیشاه گذشته و در حاشیه
صفحه اول نام او بسفیداب روی متن زر در ترنجی نوشته شده بسال
۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول مهر
او را دارد .

(۵۲۴)

مطبوعه

جامی

باندازه ۱۰۰ × ۲۵۷ - جلد ساغری مشکی ترنج و نیمترنج
و گوشه بریده ضربی طلا بوش ، اندرون میشن عنابی ترنج و حاشیه

مذهب - کاغذ ترمه جدول و کمند زرین - عنواناتها بشنگرف - دو صفحه
 اول هر مثنوی متن و حاشیه بین سطور طلا اندازی و بین مصراعها
 تسمه منقش ، حاشیه مذهب منقش یا گلکاری - نه سرلوح مزدوج
 مذهب مرصع میناسازی خوش که در کتیبه هریک روی متن زر عنوان
 هر مثنوی بشنگرف نوشته شده و در آخر نسخه یک لوح زمینه زر
 بوته اندازی دارد - ۵۷۳ صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر
 دو بیت ۱۰۳ میلیمتر - خط شکسته نستعلیق کتابت خفی عالی - رقم
 محمد رضا - تاریخ تحریر سال ۱۱۸۷ . (شماره ۱۲۲۹۷) .

نسخه چنین منقسم است : دفتر اول سلسله الذهب - دفتر ثانی
 سلسله الذهب - دفتر ثالث سلسله الذهب - سلمان و ابسال - سیحۃ الابرار -
 تحفة الاحرار - یوسف و زلیخا - لیلی و مجنون - خسرو نامه اسکندری .
 آغاز :

« لله الحمد قبل کل کلام بصفات الجلال والا کرام »
 پایان مثنوی یوسف و زلیخا : « تمت الكتاب يعون الملك الوهاب
 فی اوایل شهر شعبان المعظم سنه ۱۱۸۷ ، در محرومه اصفهان خلد
 بنیان . حرره العبد الاقل محمد رضا »
 پایان کتاب :

« که تا پنبه از گوش دل بر کشیم
 همه گوش باشیم و دم در کشیم »
 « کتبه العبد الاقل محمد رضا عفی عنه . »

در نیمه دوم صفحه آخر چندین سطر نوشته شده بوده است که
 روی آنرا تذهیب و تزئین کرده و یوشانیده و فقط رقم را باقی گذاشته اند .
 نسخه از عرض فتحعلیشاه و ناصرالدین شاه گذشته است ولی
 یاد داشتنها و مهر و نام آندو را محو کرده اند .

خمسه

جامی

باندازه ۲۲ × ۳۴ - جلد تیماج مشکمی تونج و سر تونج و گوشه و متن و دو حاشیه بند روی سوخت تحریر طلا بوش ، اندرون متن و حاشیه سوخت معرق زمینه الوان مذهب عالی - صفحه ها متن و حاشیه ، کاغذ متن بخارائی نباتی زرفشان جدول زرین - کاغذ حاشیه سمرقندی سفید عموماً حککاری با نقش گل و شاخه و جانوران مذهب بطلای الوان - سر سخنها بخط رقاع کتابت عالی بوم الوان روی متن زر یا رنگارنگ نوشته و بوته اندازی شده است - گوشه بالای صفحات عموماً وصالی جدید شده است - پس از صفحه ۷۹ ، چهار ورق که ماقط بوده نو نوشته و الحاق کرده اند - سه صفحه بدرقه اول و آخر کتاب متن و حاشیه تشعیر سازی مذهب عالی - دو صفحه پیش از متن کتاب دوم مجلس میناتور آب رنگ ممتاز و هر صفحه یک حاشیه مذهب مرصع و یک حاشیه تشعیر سازی مذهب ممتاز دارد و در میان هر صفحه یازده سطر از متن کتاب نوشته شده و بین سطور طلا اندازی منقش است و در پیشانی و ذیل این دو صفحه روی متن زر بوته اندازی بخط رقاع عالی بقلم سفیداب تحریر دار نوشته شده است . « هذه نسخة كتب بالنسبة الى الكتب المنظومة المشهورة الجامعة ، كالشس الطالعة بين الكواكب الالامعة المشتمل على فرايد ، جواهر بحر المعارف والمتضمن بانوار اسرار الحكم والعلوم من الدقایق ، من افاضات خاتم العلما والعرفاء الكاملين المحقق العلامی المولی عبدالرحمن العلامی . »

دارای هشت مجلس تصاویر میناتور که در چهار موضع کتاب

دو بدو در دو صفحه روبرو تصویر شده است و همگی یک حاشیه
مذهب مرصع و یک حاشیه نشعیر سازی مذهب ممتاز دارد بشرح ذیل:

دو مجلس بایک رقم: «عمل حیدر علی خواهر زاده استاد بهزاد»

« عمل قاسم علی چهره گشای »

« عمل مظفر علی برادر زاده استاد بهزاد »

« عمل مقصود شاگرد استاد بهزاد »

چهار سر لوح مذهب مرصع عالی که در هر یک روی متن زر

عنوان مشوبها بخط رقاع عالی بسفیداب تحریر دار روی متن زر بوته

اندازی نوشته شده است - ۶، ۴ صفحه، هر صفحه ۲ سطر، هر سطر

دو بیت - خط نستعلیق کتابت عالی - رقم میرعلی هروی - تاریخ سال

۹۲۸ . (شماره ۱۳۲۸۵)

نسخه مشتمل است بر: یک مقدمه مشهور - تحفة الاحرار -

سبحة الابرار - یوسف و زلیخا - لیلی و سجنون - خرد نامه اسکندری .

آغاز نسخه :

« قبله همت خدای شناس هست بر نعمت خدای سپاس »

« ... اما این پنج مثنویست نمودار پنج گنج ، نی نی پنجه ایست

از گنجهای اسرار کوه سنج : اول تحفة الاحرار .. دوم سبحة الابرار ..

سیوم یوسف و زلیخا ... چهارم لیلی و سجنون پنجم خرد نامه

اسکندری

پایان :

« که تا پنبه از گوش جان بر کشیم همه گوش گردیم و دم در کشیم »

« خدم بکتابتها العبد المذنب علی الحسینی الهروی ، مأوراً

بامر المنیع المتبع المطاع لازال نافذاً فی اقطار الامصار فی شهر

ربیع الاول سنه ثمان عشرین و تسعمائة الهجرية النبوية . »

ظاهر آ کتاب با امر سلطان حسین میرزا با یقرا کتابت و تذهیب
و تزئین شده است .

تمامی یادداشتها و بنها و مهرهای پشت کتاب را بطرز
ناهنجاری محو کرده اند .

(۵۲۷)

شومسه

جامی

باندازه ۱۵۵ × ۲۳۵ - جلد تیماج ماشی حاسیه منگنه مذهب
جدید - کاغذ سمرندی جدول زرین - عنوانها بزر و لاجورد - پنج
سر لوح مذهب لاجوردی عالی که در کنیه هر بک روی سن زر بخط
کوئی تزئینی « بسمله » و « الله و لاسواه » و « الحمد » نوشته شده است
دو صفحه نیش از سن دو مجلس سکار میناتور خوش فرسوده و محو
شده و قلم برده - ۳۷۹ صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر ۴۹
میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی نزدیک بغا پر - بدون رقم و تاریخ
تحریر (قرن ۱۱) . (شماره ۲۲۷) .

نسخه مشتمل است بر : نطفة الاحرار - سبعة الابرار - يوسف
و زلیخا - لیلی و مجنون - خرد نامه اسکندرزی .

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست صلای سر خوان کریم »

پایان :

« که نا نپه از گوش دل بر کنیم همه گوش گردیم و دم در کشیم »
« تمت الكتاب »

بسال ۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین گذشته است و در بالا
و حاسیه صفحه اول مهر او را دارد .

جامی

باندازه ۲۲۵ x ۳۵۵ - جلد تیماح حنائی حاشیه منگنه مذهب
جدید - صفحات متن و حاشیه ، کاغذ متن حنائی حاشیه کشمیری
زرفشان تا صفحه ۲۶۶) جدول زرین - در هر صفحه سه لچکی
مذهب مرصع عالی دارد - عنوانها بزر لاجورد در سر سخنهای مذهب
مرصع عالی نوشته شده و جای بعضی عنوانها بیاض است - دو صفحه
اول متن و حاشیه مذهب مرصع ممتاز و در میان هر صفحه ۷ سطر
از آغاز کتاب نوشته شده و بین سطور طلا اندازی متقش و در چهار
کتیبه پیشانی و ذیل روی متن زر بخط ثلث عالی و کوفی تزئینی
« بسمله » و « حمدله » لاجورد و سفیداب نوشته شده است - دوسر لوح
مذهب مرصع ممتاز ۴۵۲ صفحه ، هر صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر یک
بیت ۱۰۵ میلیمتر در متن و حاشیه هر صفحه ۱۴ بیت در ۲۸ مصراع
خط نستعلیق کتابت جلی خوش و عنوانها و چند سطر آخر رفاع
کتابت خوش - خط حاشیه - رقم سلطانه علی قائمی تاریخ تحریر سال
۸۹۸ . (شماره ۲۵۸) .

نسخه مشتمل است بر : مقدمه دیوانهای سه گانه - دیوان
اول (فاتحه الشیاب) ، در متن - مقدمه دیوان ثانی - دیوان ثانی
(واسطه العقد) ، در حاشیه و فاقد دیوان ثالث (خاتمة الحیوة) است
آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم . بعد از ادای نتای جمیل جلیل ... »

پایان :

« چه خوش باشد که در کاشانه غم دو همدم درد دل گویند با هم »

« قد وقع الفراغ من كتابة هذه الدواوين بتوفيق الملك المبین
علی یدی العبد الفقیر المحتاج الی رحمة الله الغنی سلطان علی القایینی
مغفر الله ذنوبه وستر عیوبه فی شهر ربیع الاول ثمان و تسعین و ثمانمائة
الهجرية النبویه علیه افضل الصلوات واکمل التحیات . »

این نسخه نفیس را که در حال حیات جاسی برای خود وی بامر
امیرعلی شیر نوائی یا سلطان حسین میرزا بایقراء سلطانعلی قاینی
شروع بامسکتاب کرده است ، بنظر میرسد که تمام ناگشته ، جاسی
در گذشته باشد ؛ زیرا که اولاً فاقد دیوان ثالث است و ثانیاً تذهیب
و تزئین آن نا تمام مانده و جزوه های آن هم تصحیف نا کرده بود که
سلطین هند آنرا جمع آوری کرده و دستور داده اند که قسمت ساقط آن
(از صفحه ۲۶۶ تا ۴۲۶) را اسنکتاب کرده بآن افزوده و تصحیف
و تجلید و متن و حاشیه کرده اند . اما قسمت نو نویسی آن بخط
عبدالرحیم زرین قلم (عنبرین قلم) خوشنویس دربار پادشاهان هند
است ولی با اینکه نسخه را تکمیل کرده اند ، در حال حاضر باز هم
بمقداری ساقط دارد یعنی غزلیات بقافیة « میم » رسیده و نا تمام مانده
و قسمت موجود که بخط سلطانعلی است ، از مقطعات شروع شده است ،
و بنظر میرسد که در دفعه دوم که ظاهراً در زمان پادشاهان قاجار
ترمیم شده است ، همین اندازه از دیوان دردست بوده و در ترمیم
اول کامل بوده است و جلد اصل آن که سوخت بوده در این زمان
یا آن نبوده است که جلدی تیماجی نو برای آن ساخته و در صحافی
اندکی از حاشیه را بریده اند و بسیاری از یادداشتها و مهرها را از
میان برده اند و فقط از بعضی مهرها اثری است که قابل استفاده نیست
و نیز پشت صفحه اول نیز کاغذی چسبائیده شده که یادداشتهای موجود
را محبوس ساخته اند .

بهر حال نسخه ابتدای متعلق بکتابخانه سلاطین گورگانی بود
و پشت صفحه اول این یادداشتها موجود است.

« الله اکبر ، پنجم آذر سنه یکه داخل کتابخانه این نیازمند
درگاه الهی شد. حرره نورالدین جهانگیر شاه بن اکبر پادشاه. »
« بسم الله الرحمن الرحيم این دیوان سلاجقی علیه الرحمه
بتاریخ بیست و پنجم بهمن الهی موافق هشتم شهر جمادی الثانیه
سنه ۱۰۳۷ هجری که روز جلوس مبارکست داخل کتابخانه این
نیازمند درگاه شد. حرره شهاب الدین محمد شاه جهان پادشاه بن
جهانگیر پادشاه بن اکبر پادشاه غازی قیمت چهار هزار روبیه » و سجع
مهرهای آن: « صاحب قران ثانی شهاب الدین محمد شاه جهان پادشاه
غازی ۱۰۳۷ سنه احد » و « ابوالمظفر محیی الدین عالم گیر پادشاه
غازی ۱۰۷۰ سنه احد »

و پشت صفحه آخر و در همین صفحه عرض های متعدد با نام
و مهر کتابداران: اعتماد خان شاهجهانی - محیی الدین علیخان -
محمد علی شاهجهانی - عنایت خان شاهجهانی - صالح خان شاهجهانی
شمس الدوله تهور بهادر خان - چلبی خان - محمد سومن - محمد
یوسف - حبیب الله - آقا ابن ملا بدیع الزمان - عبدالحق شاهجهانی ،
پیدا است .

نسخه بعدها بتملك میرزا مهدیخان استرآبادی نادری افتاده
و پشت صفحه اول و آخر متهروی هست. سبب آخره در زمان ناصرالدین شاه قاجار
وارد کتابخانه و تعمیر و تجلید شده و در حاشیه صفحه اول مهر او
هست و بسال ۱۳۴۲ نیز از عرض گذرته است .

جامی

باندازه ۱۶۰ x ۲۴۲ - جلد تیماج تریاکی متن و حاشیه ضربی
 طلاپوش ، اندرون تیماج عنابی ترنج و سر ترنج و حاشیه سوخت
 معرق عالی زمینه فیروزه‌ای - صفحات متن و حاشیه قطعه سازی، کاغذ
 متن سمرقندی نخودی و حاشیه چهره‌ای که در هر صفحه (باستثناء
 معدودی از صفحات) سه ترنج و نیمترنج حل کاری دارد - عنوانها
 بزر و لاجورد - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع عالی که
 درمیان هر صفحه هشت سطر از آغاز کتاب نوشته شده بین سطور طلا
 اندازی منقش است و در چهارکتیبه پیشانی و ذیل عنوان کتاب
 بسفیداب روی زر نوشته شده سرلوح مزدوج و یکک سر فصل مرصع
 مذهب عالی - ۴۹۶ صفحه ، هر صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر یکک بیت
 ۷ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی متوسط - رقم محمد حسین بن
 سیف‌الدین علی - تاریخ تحریر سال ۹۷۱ ، (شماره ۲۵۶)

نسخه فقط دیوان اول (فاتحه‌الشباب) و مشتمل است بر :
 مقدمه مشهور - قصاید - مقطعات - غزلیات - (مرتب) - رباعیات .
 آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست صلاي سرخوان کریم »

بایان :

« بختم هوس بود ز خون من خامی بر صفحه ایام بماند ناسی »

« تمت الكتاب بعون ملك الوهاب علی ند عبدالضعیف محمد

حسین بن خواجه سیف‌الدین علی ستراالله عیوبه ، پدر السلطنه سمرقند

رحمت عن الافات والبلیات ۹۷۱ »